› Gjesteskribent

Cathrine Holst

Samfunnsforsker og redaktør i Nytt Norsk Tidsskrift
Foto Universitetet i Oslo

Pengene – og livet

Er det en «stereotypi» og «et slag under beltestedet» å hevde at legene vet å hevde sine egeninteresser?

Karakteristikkene ble brukt i en Morgenbladet-kronikk, forfattet av fastlege og medisinprofessor Edvin Schei. Scheis vrede var rettet mot en av ministrene som i et avisinnlegg hadde replisert følgende til noen legers kritikk av sider ved fastlegeordningen: «Det er legitimt å hevde egne interesser.» «Stereotypien om griske leger hindrer seriøs debatt,» skriver Schei. For ifølge ham, var legenes kritikk i dette tilfellet – som i de fleste andre tilfeller åpenbart – betimelig, og basert – ikke på snevre egeninteresser – men på faglige argumenter, erfaringer fra egen arbeidshverdag, omsorg for pasientene og et genuint engasjement for et bedre Helse-Norge. Responsten fra ministeren burde vært anerkjennelse og lydhørhet, snarere enn å insinuere at legene kunne være ute etter å mele sin egen kake, «det sedvanlige slaget under beltestedet», som Schei uttrykker det.

Og har han ikke et poeng her? Det er ikke vanskelig å forstå Scheis reaksjon. Å bli avfeid som en slags egoist, når man selv oppriktig mener at man opptrer ut fra de beste intensjoner, hensynet til andre og landets fremtid, er enerverende – det vet alle som har opplevd det. Jeg vet selv hvor oppbrakt jeg kan bli når aviskommentatorer eller forskningsministre omtaler det jeg selv vurderer som relevant og kompetent forskningspolitisk kritikk fra forskere som «syting» og «krav om mer penger til sektoren». Det er også all grunn til å tro at legers kritikk av situasjonen i norsk helse-

vesen ofte er verdt å lytte til, faglig fundert og motivert ut fra allmenne interesser – også. Ansvarlige ministre som ikke legger dette til grunn, blir i det lange løp dårlige ministre, det er jeg overbevist om.

På den annen side ønsker jeg meg – når jeg får tenkt meg litt om – heller ikke ministre som er født i går. Jeg leste nylig en artikkel av sosiologiprofessor Arne Mastekaasa om ulike profesjoners inntektsnivå og inntektsutvikling i Norge. «Hovedinntrykket,» skriver Mastekaasa – artikkelen er publisert i 2008 – er «relativt svak lønnsutvikling» for profesjonene; siviløkonomer, sivilingeniører, fysioterapeuter, førskolelærere og andre. «Det store unntaket» er tannlegene – og legene. Særlig ligger «inntektsnivået for legene langt over det man finner for noen annen gruppe», ifølge Mastekaasa. I offentlig sektor tjener norske leger i gjennomsnitt rundt to hundre tusen mer i året enn siviløkonomer, jurister og sivilingeniører; i privat sektor er differansen rundt tre hundre tusen.

Anliggendet mitt her er ikke å si at norske leger tjener for mye, at andre tjener for lite, eller liknende. La meg imidlertid understreke at inntektsfordelingen Mastekaasa skisserer, ikke reflekterer en slags naturlig orden – det kunne godt vært annerledes. Det er heller ikke slik at alle til alle tider har ment at legene utfører «viktigere» arbeid enn andre. Ulike profesjoners inntektsnivå og status varierer betydelig over tid og mellom land.

Spørsmålet blir da hvordan det kan ha seg at norske leger har hatt en slik formidabel suksess lønnsmessig. En viss evne og vilje til å hevde og organisere egeninteresser må åpenbart ha vært til stede – Mastekaasa nevner flere årsaker til legenes fremgang, og de er alle knyttet,

i en eller annen forstand, til dette. Man blir simpelthen ikke lønnsvinner ganske enkelt av å ville og gjøre det beste for land og folk, og bare det. Er det da så urimelig av ministeren å anta at legene vet å forvalte egne interesser vel også når lønnsforhandlingene er over? Kanskje har hun også andre erfaringer med legestanden som trekker i samme lei?

Filosofen Hans Skjervheim advarte i sin tid mot «mistankens hermeneutikk»: å betrakte det andre sier og gjør som rene reflekser av ulike psykologiske og sosilogiske mekanismer. Å redusere leger og andre ressurssterke grupper til eksekutører av sine objektive materielle interesser vil være et eklatant eksempel på dette – og lite er meg mer fremmed. Det finnes imidlertid en motsatt ytterlighet, nemlig naivt å ta andres selvpresentasjon for god fisk, ukritisk, uten å stille de mest åpenbare spørsmål om plausibilitet og faktiske forhold. Et eksempel vil være å legge til grunn at de ressurssterke, og gjerne velartikulerte, opptrer primært samfunnsgavnlige, eller til og med bare samfunnsgavnlige, bare fordi de selv sier at de gjør det.

Eller for å si det på en annen måte: Schei har absolutt overbevist meg om at noe er galt med fastlegeordningen som den fungerer nå. Vi er trolig langt på vei enige i det prinsipielle også.

Men helt inn følger jeg ham først den dagen legene foreslår å gå ned i lønn for å bedre budsjettbalansen i Helse-Norge; en helt usannsynlig oppofrelse naturligvis. Nettopp.

Cathrine Holst